

Claudio Rendina

**PAPII
ISTORIE ȘI SECRETE**

I papi. Storia e segreti

Claudio Rendina

Copyright © 1983, 1996 Newton Compton editori s.r.l.

Papii. Istorie și secrete

Claudio Rendina

Copyright © 2002 **BIC ALL**

Traducere: Radu Gâdei

Toate drepturile rezervate Editurii **BIC ALL**.

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără permisiunea scrisă a Editurii **BIC ALL**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate Editurii **BIC ALL**.

All rights reserved. The distribution of this book outside Romania, without the written permission of **BIC ALL**, is strictly prohibited.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

Papii. Istorie și secrete/Claudio Rendina; trad.: Radu Gâdei -

București: Editura BIC ALL, 2002

896 p.; 20 cm

Bibliogr.

ISBN 973-571-410-8

I. Gâdei, Radu (trad.)

262.13

Editura **BIC ALL**

Departamentul difuzare

Comenzi la:

URL:

Redactor:

Procesare copertă:

Ilustrația copertei:

Bd Timișoara nr. 58, sector 6

București, cod 76548

☎ 402 26 00

Fax: 402 26 10

☎ 402 26 20

Fax: 402 26 30

comenzi@all.ro

<http://www.all.ro>

Constantin Vlad

Stelian Stanciu

Melozzo da Forlì, *Papa Sixtus al IV-lea
îl numește bibliotecar pe Platina*, 1477

Claudio Rendina

Papii

Istorie și secrete

Din biografiile celor 264 de suverani pontifi de la Roma ies la iveală culisele și misterele Sfântului Scaun al lui Petru, printre antipapi, jubilee, conclavuri și concilii ecumenice.

Traducere și note de
Radu Gâdei

Claudio Rendina (n. 1938, Roma) este istoric, critic de artă, jurnalist și editor. Între 1988-1993 a condus revista *Roma ieri, oggi, domani*. Preocupat de istoria politică, ecleziastică și artistică a Romei, a publicat multe lucrări despre Sfântul Scaun, muzeele Romei, tradițiile și cultura literară a Cetății eterne. Încununarea acestui interes o reprezintă îngrijirea și coordonarea *Marii Enciclopedii a Romei* (Newton Compton 2000).

Opere: *I dogi* (1984), *I capitani di ventura* (1985), *Il Vaticano* (1986), *Pasquino statua parlante* (1991), *I palazzi di Roma* (3 vol., 1992-1993), *La papessa Giovanna* (1994), *Il papa. Sacro e profano* (1995), *Roma dal 1801 a oggi* (1998), *Guida insolita ai misteri, ai segreti, alle leggende e alle curiosità delle Chiese di Roma* (2000).

Cuvânt înainte

Cartea aceasta nu a avut un „principiu” călăuzitor și o desfășurare „istorică” impusă, chiar dacă, în final, ar fi trebuit totuși să le aibă, datorită celor 264 de pontifi de la Roma, prezentați cronologic, începând de la Sfântul Petru și încheind cu Ioan Paul al II-lea, „preafericitul stăpân”. A luat naștere pe fragmente, așa cum cred că se întâmplă cu toate cărțile din lumea aceasta, printr-un va urma, care părea că nu-și va avea niciodată un sfârșit. S-a desfășurat astfel, pe episoade, povestirea despre o putere emblematică, în a cărei dublă înfățișare ies în evidență și, în același timp, se contopesc personaje distincte, conducători sau simple unelte ale dezvoltării papalității ca instituție; în acest fel, cartea și-a căpătat substanță proprie.

Însemnările și punctele de vedere necesare unei relatări mai amănunțite, lucruri care, întotdeauna, mi s-au părut plictisitoare, și-au găsit, după o îndelungată gestație, locul ca într-un mozaic, aparținând legendei, poeziei unui Dante sau a unui Belli, pamfletelor lui Pasquino sau colorat prin prezența unui antipapă. Nu a fost însă vorba despre o intenție desacralizantă ci, mai degrabă, o privire asupra „vicarului lui Cristos”, asupra laturii sale umane, lăsând uneori la o parte învățătura ex cathedra și dând noi dimensiuni mitului personajului respectiv, fără aprecieri teologice necuvenite.

În acest fel, cartea a avut un „scop” și totodată, un „sfârșit”, fără a fi avut, deci, un „principiu” și s-a încadrat în timpul istoric; o succesiune de biografii cu sau fără legătură între ele, după cum a fost concepută fiecare. Referirea permanentă la evenimentele istorico-politice apare, în unele cazuri, în prim-plan, iar în altele doar ca fundal; câteodată, biografia unui papă este prezentată în împletirea ei cu a unuia sau mai multor antipapi, sau a unui împărat, ajungându-se uneori până la o adevărată simbioză între ele; alteori este posibil ca un conciliu sau un conclav să fi creat figura adevărată a unui suveran pontif. O serie de momente narative a părut să amenințe unitatea cărții, dar cred că aceasta a fost și șansa ei. Cred că, în acest fel, ea „a sfârșit” prin a avea, în ultimă analiză, un „principiu” al său, și anume acela de a scoate în evidență suișurile și colaborările papalității, momentele sale de sfințenie și cele diabolice, episoadele sale contrastante cu intențiile celui care i-a dat naștere și care a fost, de fapt, principiul său divin.

Este evident faptul că, sub aspect narativ, nu mi-am pus probleme de ordin tehnic, cum ar fi acelea ale succesiunii cronologice stricte a papilor, asupra căreia chiar și cei mai autorizați experți în materie au păreri discordante, datorită lipsei, în unele cazuri, a informațiilor istorice precise. Am folosit Anuarul pontifical și am respectat datele din el, permițându-mi doar să indic anul 30 ca dată a înființării instituției papale și am făcut aceasta pe baza celor mai recente studii asupra vieții lui Isus Cristos. Am respectat și tradiția care-i consideră sfinți pe primii 54 de papi, cu toate că noul Calendar universal al Bisericii i-a eliminat pe câțiva dintre ei, deoarece cultul lor nu avea nici o justificare; am făcut, de altfel, mențiunea respectivă în biografiile lor.

O altă problemă era aceea a termenului „papă”, apărut abia într-o anumită perioadă istorică, atunci când s-a afirmat primatul Bisericii de la Roma asupra celorlalte; ar fi trebuit să folosesc la început sintagma „episcop al Romei”, pentru ca apoi s-o înlocuiesc (dar când oare, cu exactitate?), atunci când cei care au studiat această problemă s-au pus de acord asupra primului dintre episcopii Romei, care ar fi trebuit considerat primul papă. Am considerat potrivit să mă conformez deciziei lui Grigore al VII-lea de a acorda tuturor precedesorilor săi, începând de la Sf. Petru, titlul de papă, „quod hoc unicum est nomen in mundo”.

Ca ultimă preocupare, a fost și ideea unui apendice care să prezinte sinoptic șirul papilor și antipapilor, al jubileelor și al conciliilor ecumenice, dar care să satisfacă dorința cititorului de a cunoaște și curiozități despre lumea papalității. Un aport deosebit în acest sens l-a avut fiul meu, Andrea, căruia îi revine în cea mai mare parte meritul de a fi controlat exactitatea datelor istorice și a documentelor. Evident, bibliografia nu este completă; ea menționează textele, de cele mai multe ori fundamentale, la care am făcut referire în redactarea biografiilor.

În fine, sunt profund recunoscător soției mele, nu numai pentru ajutorul indispensabil pe care mi l-a oferit, ci, mai ales, pentru încurajarea permanentă de a pune la punct această lucrare la care țin atât de mult, atenuând, cu răbdarea sa plină de dragoste, tensiunea normală care intervenea în munca mea.

CLAUDIO RENDINA

decembrie 1982

Pentru această nouă ediție, care apare la zece ani distanță de prima, am procedat la unele completări istorice, precizând unele detalii și amplificând biografia lui Ioan Paul al II-lea; în bibliografie au fost menționate lucrările noi de cel mai mare interes.

mai 1993

Introducere

... Tu ești Petru și pe această piatră voi zidi Biserica Mea și porțile locuinței morților nu o vor birui. Îți voi da cheile Împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ, va fi legat în ceruri, și orice vei dezlega pe pământ, va fi dezlegat în ceruri.

Matei 16; 13-19

Capul Bisericii este Cristos și nu papa.

Ioan al XXIII-lea

De la Petru din Galileea și până la Karol Wojtyła, pe parcursul a două mii de ani, piatra nu a cedat, forțele iadului nu au biruit. Și trebuie să spunem că momentele de cumpănă nu au lipsit; multe au fost metamorfozele unei instituții atacate din exterior, contestate în interiorul său, amestecate în viața de zi cu zi până la scandal, ea rămânând plină de viață, în primul rând datorită devotamentului acelor credincioși convingși că promisiunile făcute de Cristos lui Petru erau veșnice. Instituția papală a rezistat tocmai pentru că mulțimea de credincioși care au susținut-o a văzut, înainte de toate, în papă, Biserica. *Ubi Petrus, ibi Ecclesia*.

La începuturile sale, *piatra* a fost supusă la grele încercări în catacombe; marginalizată de templul păgân și de divinul Augustus, uneori răpusă de puterea statului. Mulți papi din această perioadă au murit ca martiri, dar nu și-au renegat credința, iar piatra s-a îmbibat cu sângele lor; altora le-a fost dat exilul sau închisoarea. Și totuși, episcopul Romei reușește să-i păstrească pe credincioșii din comunitatea sa, menține un contact permanent cu alte comunități, chiar și îndepărtate, se impune ca păstrător al unității întru Cristos. Câțiva se pierd pe acest drum, abjură; spaima creează sfinți sau renegați. Tânăra Biserică ivită din bătrânul măslin din Galileea își înfinge rădăcinile în inima imperiului, transplantată de la Ierusalim la Roma. *Stat Crux, dum volvitur orbis*.

Prin Edictul de la Milano¹, Biserica de la Roma iese din catacombe și capătă drepturi cetățenești; după trei secole de persecuții, își poate practica public cultul. Statul devine treptat creștin; împăratul ar vrea să primească cea *piatră*, în cele mai profitabile locuri ale palatului său. Criza imperiului crește o dată cu răspândirea ereziilor; forța militară se epuizează în șuvoiul acestora. Dar episcopul Romei rezistă; fără a dori explicit aceasta, capătă o dimensiune cetățenească. La sosirea barbarilor,

autoritatea sa o înlocuiește pe cea a împăratului și papa este *defensor urbis*. Biserica dobândește, în acest fel, o dimensiune universală. *Piatra* a înălțat un edificiu prin care puterea spirituală se afirmă în toată măreția sa; ea este acum *civitas Dei*, creată în sânul cetății oamenilor, călăuză către Împărăția lui Dumnezeu. Autoritatea papei, în cadrul controverselor de natură dogmatică, este recunoscută încă din vremea lui Leon cel Mare; este întâietatea dobândită de tronul apostolic.

Dar *piatra* acestui edificiu sfânt, văzut ca o comunitate a credincioșilor, cu un caracter exclusiv spiritual și făcând parte integrantă din organizarea statală, duce inevitabil la compromis; chiar dacă la început doar în chestiuni religioase, papa se bucură acum de o autoritate asemenea unui *caesar*. Politica și concepția imperialistă se strecoară cu încetul în ierarhiile cele mai înalte ale edificiului. Prin prăbușirea Imperiului de Apus, Roma vede în papă un bastion al civilizației, pentru că Bizanțul este departe și slăbit, cu toate scânteierile de cultură ale lui Iustinian. Dar Grigore cel Mare este unic în integritatea sa de *consul Dei*.

Italia se dezmembrează și supremația pontificală devine o garanție, dar trăsătura sa ecleziastică se transformă. Compromisul constă în falsul *Constitutum Constantini*, în sosirea francilor și donațiile lui Pepin; Biserica își formează un organism politic, descoperă puterea temporală, creează pentru viitor un stat ecleziastic.

„Prin întemeierea acestui stat”, a observat cu amărăciune Gregorovius, „se încheia totuși perioada cea mai glorioasă din istoria Bisericii romane, al cărei caracter fusese până atunci pur episcopal și sacerdotal. Biserica a devenit terestră. Papii care, contrar învățaturii Evangheliei și doctrinei lui Cristos, au îmbinat preoția cu demnitățile princiare, nu și-au mai putut păstra puritatea rolului apostolic, iar natura duplicitară și contradictorie a poziției lor i-a împins cu o forță din ce în ce mai mare spre o politică ambițioasă. Din motive materiale, ei au fost obligați să ducă lupte înjositoare pentru a-și păstra rangurile temporale; au purtat războaie civile împotriva Romei și s-au angajat în dispute îndârjite cu puterile politice ale epocii”.

Sunt cuvintele aspre ale unei condamnări pe care unii ar vrea s-o atenueze, acordând o pondere mai mare acelor motive materiale care au fost, într-adevăr, ireversibile, din punct de vedere istoric; conform acestei interpretări, papa ar fi fost obligat de împrejurări să domnească temporal, dat fiind că numai prin independență și-ar fi putut apăra libertatea de acțiune politică. Este ceva interpretabil. Dar este, în mare măsură, sigur că, din această dedublare a puterii, a luat naștere o figură emble-

matică a papei. Recurgerea la bule papale, ca aceea a lui Pseudo-Isidor, este, poate, manifestarea cea mai evidentă a unei dorințe de putere care își caută o justificare pe plan politic. Și este o infamie.

Singura soluție este suveranitatea universală, după modelul lui Nicolae cel Mare; este, dincolo de toate, *Dictatus papae* al lui Grigore al VII-lea; este tentativa de creare a unui stat teocratic prin Inocențiu al III-lea, recunoașterea dreptului absolut al papei de a governa asupra spiritului și materiei, asupra lumii ecleziastice ca și asupra celei laice. Această utopie va dura mai mult de două secole, timp în care, prin goana după putere, papa va face abstracție deseori de îndemnurile la consolidare creștină și, ca urmare, vor apărea voci, neluate în seamă, care vor cere reîntoarcerea la spiritul evanghelic. Prin *marele refuz* este înlăturată orice formă de renunțare la puterea temporală din care derivă captivitatea de la Avignon, schisma din Occident, și, în definitiv, distrugerea unității religioase a Europei.

Papa își pierde credibilitatea; în convingerea generală asupra necesității unei reforme, care nu va fi realizată, la Pisa, la Konstanz, la Basel se impune autoritatea conciliilor. Papa este, în același timp, și antipapă; în confruntarea cu statele naționale, „loctiitorul lui Cristos” își găsește o compensație în figura „suveranului” pontif; este papă-rege. Aceasta nu este „o noțiune juridică abstractă, ci o realitate de zi cu zi”, după cum afirmă Paolo Prodi, „prin care supușii-credincioși trebuie, în primul rând, să-și facă datoria pentru a spori puterea absolută a monarhului”.

Și mai este consfințirea erotismului și a comerțului cu lucruri sfinte, a crimei și a nepotismului papilor din timpul Renașterii; este Luther, este divizarea lumii creștine. Tronul lui Petru se mai salvează încă o dată prin teroarea Inchiziției, își recapătă întâietatea prin Contrareformă, dar se închistează în propriul Stat, se compromite față de spanioli, francezi și austrieci. Devine astfel, în mare parte, adevărată opinia lui Machiavelli, care punea pe seama puterii temporale a papalității cauza nerealizării unității Italiei și a multor invazii străine. În paralel, atașamentul Bisericii față de Statul papal a determinat, ca reacție, apariția unei conștiințe laice la credinciosul italian; acesta, de atunci și până astăzi, a trăit un permanent conflict între datoria cetățenească și cea religioasă, născându-se în sufletul său un fel de nihilism inevitabil.

Acest sentiment a însoțit metamorfozele radicale survenite în puterea temporală a papilor până la redimensionarea teritorială a Cetății Vaticanului, chiar dacă interesele economice, urmărite de Sfântul Scaun, rămâneau foarte largi. De la conceptul de *Biserică liberă în Stat liber*,

până la Concordatul² din 1929 a rămas încă puternică forța materială a papalității; se disimulează, ia alte forme, își investește bogățiile.

Liberalismul și naționalismul, socialismul și comunismul, pe de altă parte, au făcut să apară și să se dezvolte în credinciosul de ieri, nu numai în Italia, dar și din toată lumea, o conștiință laică din ce în ce mai evidentă care, deseori, a văzut prăbușindu-se chiar și propriile sale valori cetățenești, după ce și-a pierdut credința. Este semnificativă declarația, în acest sens, a lui Dino Buzzati, într-un interviu acordat cu puțin timp înainte de a înceta din viață: „Dacă sentimentul religios din Italia s-a epuizat, aceasta se datorează laturii temporale a Bisericii și greșelilor care au derivat din aceasta”. Și, amintindu-l pe Pius al XII-lea și evenimentele din cel de-al doilea război mondial, denunță faptul că „dacă papa știa ceea ce se întâmpla atunci la Auschwitz și la Buchenwald, el trebuia să-și ridice glasul într-o condamnare totală, cu orice risc, chiar dacă ar fi fost să fie împușcat și, o dată cu el, toți cardinalii. Chiar dacă ar fi ars întreg Vaticanul. Ar fi salvat astfel Biserica, și toți am fi rămas credincioși. Dacă nu s-a întâmplat așa, este semn că a intervenit oportunismul, problema, mai importantă decât orice, a *subzistenței*. Și unele decăderi ale spiritului se plătesc.”

Tema *Vicarului lui Cristos* a lui Hochhuth, oricât ar fi de discutabilă, apasă într-un anumit sens asupra papalității; a fost nevoie de Ioan al XXIII-lea și de Conciliul al II-lea de la Vatican ca să se zdruncine din temelii puterea Bisericii de la Roma. De atunci, „*locțiitorul lui Cristos*” se află în căutarea dimensiunii sale autentice, spirituale și evanghelice, încercând să mărturisească aceasta lumii întregi, într-o încercare de redobândire a credibilității. Iar despre afirmația lui Ioan că „Biserica este a tuturor și mai ales a celor sărmani”, așa cum a observat Giancarlo Zizola, „îndemnul este către o comunitate creștină, care pune în centrul ei pe cei oprimați, marginalizați și neputincioși”. O utopie?

Ultimele întâmplări nu par să ateste un comportament dezinteresat; Vaticanul apare mereu ca un „stat cu un minister propriu de finanțe, care capitalizează și face să sporească rezervele, mai degrabă decât să trăiască din ziua de azi așa cum prevede Evanghelia”, mai subliniază Zizola, explicând că, în ultima analiză, „nu s-a cerut desființarea papalității, ci încetarea puterii sale temporale. Nu sfârșitul unei autorități, ci dispariția metodelor lumești la care recurge această autoritate”.

Nu rămâne decât să așteptăm o reflecție concretă a strigătului lansat de Ioan Paul al II-lea: „Să trăim doar din ofrande!” S-ar putea întâmpla ca, de data aceasta, să nu fie vorba doar de simple vorbe.

Karol Wojtyła, „un papă venit din depărtări”, atât de asemănător ca nume și ca proveniență cu personajul Kiril Lakota „un papă venit din stepe” din romanul lui Morris West, *În veșmintele lui Petru*, ar putea, într-adevăr, așa cum se întâmplă în planurile aceluia papă imaginar, „să schimbe cursul istoriei prin aducerea împărăției lui Cristos în inimile oamenilor, astfel încât ei înșiși să poată instaura o ordine temporală bazată ferm pe adevăr, dreptate, milă și lege morală”.

*Sf. Petru (după Platina,
Viața pontifilor, Veneția,
1715)*

1. Sf. Petru (30-67)

Se numea Simon (Simion) și era un pescar din Betsaida, pe malul de est al lacului Tiberiada, în Galileea.

După ce s-a căsătorit, s-a mutat împreună cu soția, tatăl, soacra și fratele Andrei la Capernaum, unde erau perspective sigure pentru comerțul cu pește. La Betania, tot împreună cu Andrei, a intrat printre discipolii lui Ioan Botezătorul, care pregătea sufletele oamenilor pentru venirea lui Mesia; era într-adevăr, o epocă în care galileenii erau foarte sensibili la ideea mesianică și, în dorința de a înlătura aservirea față de Roma, aveau nevoie de un conducător. Și a avut loc întâlnirea cu Isus din Nazaret. Era o zi din februarie sau martie anul 28. Isus l-a privit insistent și, după cum povestește Sf. Ioan (1,42), i-a spus: „Tu ești Simon, fiul lui Iona; tu te vei chema Chifa³⁹”; numele său s-a schimbat, într-adevăr, în Petru. Fără îndoială că, atunci, acel pescar nu a putut înțelege semnificația și scopul acestei modificări de nume, dar în tânărul nazaritean se afla ceva misterios și tulburător. Cam din ziua aceea a început experiența lui Simion, în care se consolidează treptat credința în Isus-Mesia, asistă la extraordinarele puteri taumaturgice ale acestuia, observă comportamentul absolut nou și fără rezerve pe care tânărul rabbi îl are față de tabu-urile sociale și religioase, ascultă cu încredere profețiile despre o nouă împărăție. În fond, este convins că urmează un Mesia politic.

Isus, după ce își stabilește la Capernaum centrul predicării sale, are raporturi preferențiale cu Simion, realizând pentru el minunea pescuitului relatată de Luca (5,8), eveniment care provoacă în acesta un fel de teamă religioasă înaintea divinității și o exprimă prin fraza: „Doamne, pleacă de la mine, căci sunt un om păcătos!”, arătând astfel că începe să înțeleagă caracterul pe deplin religios al lui Mesia pe care-l urma. Și Isus îl liniștește și îl îndeamnă să îndeplinească o misiune în care pescuitul nu era decât un simbol: „Nu te teme; de acum încolo vei fi pescar de oameni!”

Apoi, într-o zi de iulie din anul 29, iată și promisiunea întăietății: Isus urcă din valea Iordanului, ca să meargă la Cezareea, urmat de cei doisprezece apostoli și le cere acestora o mărturisire de credință: „Cine credeți că sunt eu?” Cel care a răspuns în numele tuturor, a fost chiar Simion: „Tu ești Cristos, Fiul lui Dumnezeu cel viu”. Nu este încă acea credință care se va naște în el după Patimi și Înviere, dar Cristos o atribuie unei revelații a lui Dumnezeu: „Ferice de tine, Simioane, fiul lui Iona, pentru că nici carnea și nici sângele nu ți-au arătat aceasta, ci Tatăl meu care este în ceruri”. Și explicând concret vorbele de la prima lor întâlnire îl numește *Petru*, adăugând motivul schimbării numelui prin precizarea că „pe această piatră voi zidi Biserica mea și porțile iadului nu o vor birui. Îți voi da cheile Împărăției cerurilor și orice vei lega pe pământ, va fi legat în ceruri, și orice vei dezlega pe pământ, va fi dezlegat în ceruri (Matei, 16, 13-19)”.

În aceste cuvinte, Biserica Catolică recunoaște crearea instituției papale; ele profetesc o misiune care se va exercita până la sfârșitul veacurilor într-o comunitate formată din *pietre vii* și, printre ele, Petru apare ca acela care asigură trăinicia edificiului. El capătă și o putere de decizie în sfera doctrinară printre oamenii supuși voinței lui Dumnezeu; în acest sens, funcția de întâi-stătător nu se putea stinge o dată cu dispariția lui Petru. De aici provine moștenirea pontifilor romani.

Făgăduința rolului de primat este din nou confirmată după Înviere; în urma triplei dovezi de iubire pe care i-o oferă Petru, Cristos îi conferă întâietatea asupra întregii Biserici („Tu să paști oile mele”). Îl numește, în acest fel, ca primul papă: era în luna aprilie a anului 30.

Petru și-a îndeplinit funcția de cap al bisericii în diferite localități. În primul rând la Ierusalim, unde, în 48/49 a avut loc primul conciliu al Bisericii; în Antiohia, unde, conform unei tradiții din secolul al II-lea, a fost episcop timp de șapte ani; poate și la Corint, a cărui biserică este considerată a fi fost „fondată de Petru și Pavel”, conform

unei scrisori a episcopului Dionisie din a doua jumătate a secolului al II-lea; în sfârșit, la Roma, de unde, prin tradiție, Petru a condus creștinătatea timp de 25 de ani, din 42 în 67, chiar dacă nu continuu, după cum se poate deduce din prezența sa la Ierusalim pentru conciliul din 48/49 și din faptul că nici Sf. Pavel, în *Epistola către Romani*, din anul 58 nu îl menționează printre creștinii pe care îi salută și nici *Faptele Apostolilor* nu pomenesc despre Petru când se vorbește despre sosirea lui Pavel la Roma în anul 61.

În privința prezenței lui Petru la Roma, mărturiile literare sunt, mai curând, generice (Clement Romanul, Sf. Ignațiu din Antiohia, Clement Alexandrinul, Eusebiu din Cezareea), făcând excepție informația oferită direct de apostol care, în prima sa epistolă, vorbește despre Babilon, nume simbolic al Romei, așa cum o făcuse Ioan în *Apocalipsă*. Se pare că ar fi venit aici împreună cu soția sa, moartă, conform lui Clement Alexandrinul, ca martiră, și cu fiica sa, căreia i se cunoaște și numele, Petronilla; probabil însă că acest nume aparținea uneia dintre discipolele sale, convertită și botezată de el.

Numeroase sunt și legende legate de locuri și monumente ale orașului care amintesc de prezența lui Petru la Roma. Primul dintre acestea este închisoarea Mamertină; la începutul scării care duce la celulele de jos ale închisorii, o inscripție în marmură amintește că „de această piatră s-a lovit cu capul Petru, împins de călăii săi, și minunea a rămas”. Dedesubt, într-adevăr, piatra este adâncită și pare că ar fi rămas întipărită în ea urma unui cap.

În aceeași închisoare, mai este și o altă inscripție, în spatele unui rest de coloană de marmură: „Aceasta este coloana de unde, stând legați de ea, Sfinții apostoli Petru și Pavel i-au convertit pe sfinții martiri paznici ai celulelor”, adică Processus și Martinian, „și pe alți 47 la credința în Cristos, botezându-i cu apa din acest izvor apărut printr-o minune”.

Întâmplarea este evocată de Belli⁴ în sonetul *Sfântul Petru în temniță*:

Cel mai grozav lucru care, pe câmpia Vaccină,
S-a făcut pe timpul lui Nero.
A fost, mai jos de Capitoliu, o pușcărie
Unde toți vorbeau latină.

Locul acela se cheamă Mamertin
Și n-o să mă credeți pe mine, un flecar,
Dar explicația mi-a dat-o
Un anume avocat de trei parale.

Aceea este chiar închisoarea în care
L-au adus pe Sfântul Petru înlănțuit
Înainte să-l ducă la noua închisoare.

Și el a făcut să țâșnească acele izvoare
Care de-atâția ani, pe vreme frumoasă sau pe ploaie
Întotdeauna-i plină și niciodată n-a secat.

Biserica Sfinților Nereus și Achileus care, încă din secolul al V-lea se numea *a legătorii*, se pare că ar aminti de *legătoarea*, adică bandajul care acoperea rana de la piciorul Sf. Petru, și care îi căzuse pe când acesta evada din închisoarea Mamertină și se îndrepta în afara Romei. Foarte cunoscută mai este și mica bisericuță, *Domine, quo vadis?* de pe Via Appia, ridicată în locul în care Cristos i-ar fi apărut lui Petru, fugăr din Roma, și, la întrebarea apostolului „Doamne, unde mergi?”, acesta ar fi răspuns: „La Roma, ca să fiu din nou răstignit”, făcându-l pe Petru să se întoarcă și el și să-și accepte martirajul.

Mai este și capela Despărțirii, pe Via Ostiense, unde Petru și Pavel au ajuns, aduși la închisoare, și s-au despărțit, mergând apoi spre locurile în care au fost uciși. Dedicată apoi Sfintei Cruci, capela se afla pe latura stângă a bazilicii S. Paolo, până în 1568, când a fost dărâmată și reconstruită pe latura opusă, unde a rămas, până în anul 1910, anul demolării sale definitive. Un basorelief înfățișa scena despărțirii și purta o inscripție care se află în prezent în biserica Sfintei Treimi a Pelerinilor.

ÎN ACEST LOC S-AU DESPĂRTIT SFÂNTUL PETRU
ȘI SFÂNTUL PAVEL, MERGÂND SPRE LOCUL
MARTIRAJULUI ȘI PAVEL I-A SPUS LUI PETRU:
LUMINA SĂ FIE ÎMPREUNĂ CU TINE TEMELIE
A BISERICII ȘI PĂSTOR AL TUTUROR OILOR
LUI CRISTOS ȘI PETRU I-A SPUS LUI PAVEL:
MERGI ÎN PACE, PREDICATOR
AL CELOR BUNI ȘI CĂLĂUZĂ A CELOR DREPTI.

În sfârșit, lanțurile cu care era legat se pare că sunt acelea păstrate în biserica S. Pietro in Vincoli (Sf. Petru în Lanțuri), într-o urnă de bronz aurit. Despre ele se spune că au fost făcute din două lanțuri diferite, care-l ținuseră *cetluit* pe apostol, unul în Palestina și celălalt chiar la Roma; așezate în acea urnă de Sf. Leon cel Mare, atunci când s-au atins unul de altul s-au sudat parcă printr-o minune, formând un singur lanț de 38 de zale.

Se pare că, la Roma, Petru ar fi locuit pe colina Esquilin, în palatul senatorului Pudentius, de pe *vicus Patricius* și ar fi înființat acolo un oratoriu în care le-a botezat pe fecioarele Pudenziana și Prassede. Pe acel loc s-a înălțat mai târziu biserica S. Pudenziana, pe care o veche tradiție o consideră drept cea mai veche din Roma. După o altă tradiție, se pare că Petru ar fi fost găzduit și de soții Aquila și Prisca, pe colina Aventin, și pe locul unde se află casa respectivă a fost construită în secolul al IV-lea biserica S. Prisca.

Legenda cea mai pitorească este, fără îndoială, cea legată de piatra păstrată în biserica S. Francesca Romana din Forum, în care au rămas imprimare urmele genunchilor Sf. Petru, în timp ce-l ruga pe Dumnezeu să-l pedepsească pentru trufie pe Simon Magul, care se înălța în aer; acest zbor este descris în *Regulamentele apostolice* de la sfârșitul secolului al IV-lea de apostol însuși. „Îl întâlnisem pe Simon în Cezarea”, își amintește Sf. Petru, „și l-am silit să se declare învins printr-o confesiune publică. El a venit apoi din Orient în Italia și a ajuns la Roma; aici a început lupta împotriva Bisericii, făcându-i pe mulți frați să-și piardă credința prin amăgirile magiei. Într-o zi, a invitat în amfiteatru multă lume pentru orele amiezii și m-a chemat și pe mine: promisese că va zbura. Toți ochii erau ațintiți asupra lui. Între timp, eu mă rugam în sufletul meu. Iată că, ajutat de demon, se ridică spre cer și spuse: «Eu mă ridic spre cer și vă voi aduce de acolo binecuvântarea ca o ploaie peste voi.» Lumea aplauda și îl aclama ca pe un zeu. Eu, cu sufletul și cu mâinile îndreptate către cer, mă rugam la Dumnezeu, în numele Domnului nostru Isus Cristos, să lovească în orgoliul aceluia șarlatan, să înfrângă puterea demonilor care-i amăgea pe oameni, împingându-i spre pierzanie, să-l prăvălească pe acel mișel și să-l facă să-și rupă gâtul, chiar dacă i-ar fi lăsat viața. Și am strigat, privindu-l pe Simon: «Dacă eu sunt cu adevărat omul lui Dumnezeu, adevăratul apostol al lui Isus, aducător de grație divină și nu un șarlatan ca tine, ticălosule Simon, poruncesc forțelor răului care sunt părtașe la mârșăvia ta, și te ridică în zbor, să te părăsească imediat. Cazi de la înălțimea aceea și vino să auzi râsetele mulțimii, amăgite de șmecheriile tale». Abia rostite aceste cuvinte, Simon, părăsit de demoni, căzu pe dată în amfiteatru. Își rupse un picior și încheieturile de la degetele picioarelor. Mulțimea spunea: «Singurul Dumnezeu cu adevărat este cel vestit de Petru!». Și un mare număr de oameni abjurară învățătura lui Simon».

Moartea lui Petru a survenit la Roma, în perioada dintre incendiul din 64 și moartea lui Nero din 68; prin tradiție, data a fost stabilită la 27

ianie 67. A fost, într-adevăr, una dintre victimele persecuției ordonate de împăratul Nero, care îi acuza pe creștini de incendierea orașului.

Nu există un document care să indice data exactă, dar, printr-o serie de deducții plauzibile, Margherita Guarducci a ajuns la concluzia că moartea a survenit cu exactitate la 13 octombrie 64. Incertitudinea asupra celor două date se menține și în ultimele *Anuare pontificale*.

Texte apocrife indică locul crucificării sale (cu capul în jos, după cum a cerut el însuși, considerându-se nedemn de a muri la fel ca Isus), „pe locul numit *naumachia*, lângă obeliscul lui Nero, în partea dinspre deal”, adică Circul lui Nero de lângă colina Vaticanului. Și a fost îngropat tot acolo, după cum precizează consilierul episcopal, romanul Caius, la începutul secolului al III-lea, scriindu-i de la Roma lui Proclus, un adept al sectei montaniștilor: „Du-te pe colina Vaticanului și pe strada Ostia și vei găsi urmele celor care au întemeiat această comunitate”, adică mormintele celor doi apostoli, Petru și Pavel.

În timpul domniei împăratului Valerianus, când a avut loc persecuția din 258, tradiția spune că osemintele lui Petru și ale lui Pavel au fost mutate din mormintele lor inițiale și transportate *ad Catacombas*, adică în cimitirul Sf. Sebastian, pentru a fi puse la adăpost de posibilele profanări. Silvestru I, un secol mai târziu, a pus să fie aduși din nou în locul unde fuseseră îngropați la început, și astfel rămășițele pământești ale lui Petru s-au întors pe colina Vaticanului și au fost închise într-un sarcofag de bronz fixat în pământ; deasupra lui, după cât se pare, Constantin a pus să fie construită bazilica foarte veche a Sf. Petru. Conform legendei, împăratul însuși ar fi scos prima lopată de pământ din groapa săpată pentru fundație și ar fi cărat douăsprezece coșuri în semn de omagiu pentru primul dintre apostoli.

În mai multe ocazii au fost făcute diferite tentative pentru a aduce la lumină mormântul primului papă; el se afla între alte înhumări stratificate, din secolele al II-lea și al III-lea, într-o adevărată necropolă, astfel încât, de fiecare dată, încercările s-au dovedit zadarnice.

Abia în 1939, prin voința lui Pius al XII-lea, au fost efectuate săpături sistematice în mai multe etape și ele au adus rezultate concrete în anii '50, când a fost descoperit, lipit de un zid vopsit în roșu, un mormânt, arheologii stabilind că este vorba de cel la care se referea Caius, pe el aflându-se inscripția zgâriată pe perete *Petr(os)eni*, adică „Petru este (îngropat aici) înăuntru”. Cu toate acestea, mormântul era gol.

În 1965, arheologul Margherita Guarducci a reușit să găsească osemintele apostolului, dar nu într-un sarcofag de bronz, ci într-o „cutie de

pantofi”; întâmplarea a căpătat o tentă de anchetă polițistă și acum face parte din istoria arheologică a orașului. Luciano Zeppegno descrie acest episod cu o ironie fină. „Un lucrător la întreținerea bazilicii Sf. Petru i-a spus Margheritei Guarducci că-și amintea faptul că, pe când se făcea descoperirea, primise în păstrare de la administratorul șantierului bazilicii puțin material din cel descoperit în misteriosul mormânt. Materialul fusese pus într-o cutie de pantofi și așezat undeva.

Spiritul de detectiv al arheologului Guarducci a fost recompensat când cutia a fost descoperită într-un depozit din Grotele Vaticanului. În ea se aflau oase umane, oase de animale, fragmente de țesături, pământ, bucățele de tencuială roșie, mici gheme de fire de argint, mici monede medievale. Cercetarea efectuată de specialiști de marcă a lămurit că oasele omenești aparținuseră unui individ de sex masculin, destul de înalt, robust și cu vârsta cuprinsă între șaiszeci și șaptezeci de ani; fragmentele de țesături proveneau de la un veșmânt de purpură țesut cu aur; tencuiala era de la zidul roșu de alături; pământul era identic cu cel din mormânt. Guarducci a ajuns la concluzia că osemintele aparțineau Apostolului, luate din mormânt și puse într-o ascunzătoare pentru a le feri de infiltrațiile de apă. Și micile monede medievale? Ajunseseră în ascunzătoare prin crăpăturile zidului, pe unde trecuseră probabil și șobolanii ale căror resturi fuseseră găsite și ele acolo”.

Un episod cu tentă parțial polițistă, însă expertizele de laborator efectuate asupra resturilor, combinate cu o largă coincidență a indiciilor, chiar dacă nu a probelor, au dus la confirmarea tradiției, nedezmințită timp de nouăsprezece secole, care spune că, într-adevăr, „Petru este (îngropat aici) înăuntru”, adică în subteranele actualei bazilici.

Acestea sunt ultimele necazuri ale lui Petru în ceea ce a devenit, pe parcursul secolelor, orașul *său*, printr-o hotărâre a populației. Primul papă da, dacă vrem să folosim acest termen începând cu el, dar și prim-eписcop al Romei și ocrotitor al ei, gata să-l orbească din înaltul zidului care împrejmuiește Vaticanul pe dușmanul care ar îndrăzni să profaneze centrul creștinismului, așa cum Procopius ne-a transmis prin una dintre nenumăratele legende despre năvălirea goților din 537. Și Sf. Petru a fost întotdeauna obiect al venerației poporului, ca un semn de recunoștință pentru această ocrotire.

O mărturie în acest sens ne-o oferă și astăzi statuia de bronz care domină, impozantă și severă, nava centrală a bazilicii de la Vatican; se pare că statuia a fost turnată, conform tradiției, din materialul unei statui a lui Jupiter, la ordinul papei Leon cel Mare, în secolul al V-lea;

versiunea cea mai demnă de crezare este că ea ar fi opera lui Arnolfo di Cambio, chiar dacă, recent, au fost exprimate îndoieli și asupra atribuirii acestei statui sculptorului toscan. Rămâne cert faptul că devotamentul romanilor a fost nemărginit și constant pentru statuia Sfântului Petru de la Vatican, apostolul fiind înfățișat în gestul clasic al vicarului lui Cristos, care acordă tuturor binecuvântarea sa solemnă; are piciorul drept ros din cauza atingerii mâinilor și gurilor credincioșilor din atâtea secole.

2. Sf. Linus (67-76)

Linus, fiu al lui Ercolanus dei Mauri, se pare că s-a născut la Volterra, și orașul Tuscia i-a ridicat într-adevăr o biserică în 1480, pe locul în care, conform tradiției se afla casa tatălui său.

Discipol al lui Petru, ar fi predicat în Franța ca episcop la Besançon, înlocuindu-l pe apostol în conducerea comunității romane în perioadele în care acesta lipsea din oraș. A fost ales papă în anul 67, și pe timpul pontificatului său, s-au succedat mai mulți împărați: Nero, Galba, Vitellius și Vespasian.

Din *Liber pontificalis* avem informația că el a fost cel care a recomandat femeilor să intre în biserică numai cu capul acoperit, regulă care a dăinuit mult timp, având în vedere că ea a fost abrogată abia în anii '50 ai secolului nostru; el ar fi adăugat în cadrul slujbei și partea care, până la liturghia aprobată prin Conciliul al II-lea de la Vatican, se numea *Communicantes*. Tot lui îi aparține și introducerea unui ornament și simbol al jurisdicției papale, o fâșie simplă de lână albă, având imprimată pe ea cruce negre și fiind purtată ca un colier pe deasupra veșmintelor preoțești. Se pare însă că trebuie considerate apocrife cărțile atribuite lui despre martiriul Sfântului Petru și despre disputa acestuia cu Simon Magul.

Comunitatea creștină din Roma, pentru răspândirea și practicarea cultului conform Evangheliei, putea conta pe „prezbiteri” și pe „episcopi”, care, la început, se pare că însemnau același lucru, dar, destul de curând, au căpătat semnificația de astăzi. Episcopii erau adevărații conducători ai comunității, țineau slujbe și oficiau sfințiri; prezbiterii, sau preoții, îndeplineau aceste funcțiuni numai cu autorizația episcopilor. Dar și alte persoane activau în cadrul Bisericii în vederea apostolatului: erau, înainte de toate, *diaconii* care administrau bunurile bisericesti și-i ajutau

Sf. Linus (după Platina)

pe episcopi și pe preoți; *profeții*, corespunzând acelor care, mai târziu, erau denumiți catehiști sau instructori, ajutați de un grup de persoane mai tinere, numite *dascăli*; în sfârșit, *paracliserii*, care se ocupau cu ajutorarea celor bolnavi și săraci. Aproximativ la fel erau structurate și celelalte două mari Biserici, cea din Corint și cea din Efes.

O comunitate ca aceea a Romei, prin urmare, deja organizată, deși luase ființă de puțin timp, trebuia, în primul rând, să se păzească de anumite spirite agitate strecurate printre adepții care, încă nesatisfăcuți de revelația creștină, îi întinau curățenia, încercând să împace între ele tendințe diferite și uneori opuse.

Linus trebuie că a avut problemele sale cu ereziile care se manifestau; în afară de aceea a lui Simon Magul, pe care o înfruntase direct Sf. Petru, preluată apoi de discipolul său, Menandru, cea mai spinoasă problemă era cea a ebioniților⁵ evrei creștini care respectau legea mozaică, deși îl recunoșteau pe Isus ca Mesia. Situația de marginalizați a acestora din urmă a ieșit până la urmă în evidență, datorită evenimentului cel mai important petrecut sub pontificatul lui Linus: distrugerea orașului Ierusalim, în anul 70, datorită lui Titus, fiul împăratului Vespasian.

Pentru creștini, acest eveniment putea însemna împlinirea profeției lui Isus, care prevestise că din templu nu va mai rămâne piatră peste piatră; era un semn pozitiv al apropierii sfârșitului lumii și, în același timp, al venirii împărăției lui Dumnezeu! Altfel spus, distrugerea Ierusalimului putea fi interpretată ca o răzbunare, „o răzbunare a vechiului păcat”, ca să folosim versul lui Dante, expresie a unei mentalități adânc

înrădăcinate în credința creștină, până la Conciliul al II-lea de la Vatican. Evreii erau considerați direct vinovați de moartea lui Cristos, chiar dacă ea fusese necesară pentru ca să se obțină izbăvirea („răzbunarea”) de păcatul originar, și astfel Dumnezeu se servise de romani pentru a-i pedepsi.

De fapt, distrugerea Ierusalimului a fost o consecință a unei revolte izbucnite în Iudeea încă din 66, o revoltă care, în mod clar, nu avea nici o șansă de succes împotriva imperiului, astfel încât, mai devreme sau mai târziu, trebuia să se ajungă la o reglare de conturi. Iosephus Flavius povestește asediul orașului cu un realism deosebit, în special legat de episoade cunoscute, ca acela al unei femei numite Maria care, înfometată, și-a ucis și mâncat propriul fiu.

Este un fapt recunoscut acela că, ulterior, creștinii, îndată ce au simțit că, din cauza revoltei lor, evreii căzuseră în dizgrație pe lângă autoritățile romane, nu au scăpat ocazia de a convinge puterea că ei nu fuseseră contaminați de iudaism; încurajați de ramificațiile eretice strecurate printre evreii creștini, s-au separat cu totul de ei și i-au condamnat în mod deschis. Astfel încât ebioniții au sfârșit prin a fi discreditati în ochii romanilor, după cum observă Grant, „exact ca evreii și, din această cauză, s-au risipit într-un mare număr de secte ne semnificative, care nu au reușit să supraviețuiască în lumea modernă. În schimb, israeliții creștini au evitat această pecete impusă de Roma și au devenit forța și tema dominantă a viitorului creștinism”. Era, dacă se poate spune așa, o mișcare tactică pur „politică”, prima dintre atâtea altele, realizate de creștini pe parcursul îndelungatei lor istorii.

Timpurile erau destul de agitate pentru o răspândire clară a cuvântului lui Cristos și începuseră deja să apară interpretări nu prea apropiate nici măcar de morala creștină predicată de Sf. Pavel; un alt obstacol îl constituiau, în mod clar, persecuțiile imperiale și împotriva acestora „politica membrilor clerului nu putea face decât foarte puțin. Pentru moment însă, după teroarea din timpul lui Nero, se părea că Vespasian s-ar fi mulțumit doar cu distrugerea Ierusalimului și cu exterminarea evreilor, provocând astfel încetarea vieții naționale a fiilor lui Israel.

Cu toate acestea, *Liber pontificalis* îl face pe Linus martir, decapitat de consulul Saturninus, la 23 septembrie 76, și precizează că a fost îngropat în ziua următoare, alături de Sf. Petru. În realitate, există motive suficiente să se creadă că nu a murit ca martir și amintirea lui Linus nu se mai află în Calendarul universal al Bisericii, ci rămâne doar în cel regional.

Ioan Paul I

(Rev. *Fabbrica di S.Pietro*)

și l-a numit patriarh al Veneției în 1969. Aici s-a arătat ostil dialogului cu marxismul, dar nu a reacționat de la amvon când comuniștii au intrat în administrația orașului din lagună; prefera să țină discursuri simple, un fel de fabule, și în același stil scria articole pentru *Il Messaggero di S. Antonio* sub formă de scrisori adresate unor personaje istorice, biblice, literare sau chiar inventate, scrieri pe care le-a adunat mai târziu într-un volumaș intitulat *Illustrissimi*. Asupra acestei cărți, de valoare culturală modestă, s-au aruncat, după ce el a fost ales papă, coloșii editoriali mondiali, în special englezi și americani, pentru a-și asigura drepturile de publicare; mai târziu, *boom*-ul acestor cereri s-a stins inevitabil, o dată cu moartea subită a autorului.

Într-adevăr, pontificatul său a fost foarte scurt, de numai 33 de zile. Timp în care a fost consacrat, la 3 septembrie, în bazilica Sf. Petru într-o ceremonie redusă la esențial, fără tiară, tron și lectică, doar cu oficierea liturghiei pe un altar alb, și s-a instalat la S. Giovanni in Laterano, la 23 septembrie, ca episcop al Romei. În rest, intenționa să reconfirme pe toți titularii din dicasterelor¹⁷² Vaticanului, începând cu secretarul de stat Jean Villot, tocmai pentru a continua în liniile sale generale reformismul prudent al lui Paul al VI-lea. În acest timp, la audiențele pe care le acorda, începând din 6 septembrie, în acele puține zile de miercuri pe care le mai avea de trăit, era o mare afluență de credincioși așa cum nu se mai văzuse de mult în sala Nervi; în cele patru audiențe pe care a mai apucat să le țină, s-a dezvăluit pe sine însuși, cu anecdote și cu replici

nevinovate, dar și imprudente, datorate „culturii sale fragmentare”, după spusele lui Ignazio Majore. Nu era nici o strategie oratorică în comparația sufletului cu un automobil, în a spune că Dumnezeu este ca o mămică sau în citatele din Pinocchio; mai degrabă, „toate acestea erau indicii ale unui papă care se comporta ca un muncitor din fabrică, ca un țăran din Abruzzo”, a observat Alfonso di Nola. Erau însă semnale pozitive aceste prevestiri, sortite să rămână unice; poate că Ioan Paul I, dacă ar fi trăit mai mult, nu ar fi dat satisfacție dorințelor marilor săi electori ca Benelli și Felici, convinși că găsiseră un papă „influențabil de către Curie, în cerințele acesteia foarte mundane, foarte politizate”. Ar fi putut „să devină ceea ce ar trebui să fie un papă, un om ca toți ceilalți, gata oricând, chiar și în odăjdii sale albe, să părăsească Vaticanul și să meargă să locuiască la Merulano sau în oricare alt cartier al Romei, într-un apartament de trei camere”. Aceste cuvinte ale lui di Nola fac să reînvie imaginea la care visa, cu ani în urmă, Pier Paolo Pasolini, a unui papă care să meargă „să locuiască, îmbrăcat în clergyman¹⁷³ împreună cu colaboratorii săi, în vreun subsol din Tormarancio sau din Tuscolano”.

Curia începuse să bombăne, simțindu-se în încurcătură, și Ioan Paul I i-a redat libertatea, fără multă tevdatură, la fel de simplu cum acceptase înalta demnitate. Era bolnav; el însuși, în ultima audiență, din 26 septembrie, dedicată bolnavilor, povestea că fusese internat de opt ori în spital și suferise patru intervenții chirurgicale. A fost găsit mort, cu cartea *Imitațiile lui Cristos* în mână, în dimineața zilei de 29; medicii au constatat că murise încă din seara precedentă, 28 septembrie, de la orele 23, din cauza unui infarct. A fost înmormântat în cripta bazilicii Sf. Petru. Unele ziare au publicat o serie de presupuneri, sortite să rămână fără temeii, asupra unei morți prin otrăvire; mai târziu, vor apărea și două cărți, *Adevărul asupra morții lui Ioan Paul I*, de Jean-Jacques Thierry și *În Numele lui Dumnezeu*, de Daniel Yallop, care prezentau moartea lui Ioan Paul I ca un asasinat, rod al unui complot din interiorul Vaticanului.

264. Ioan Paul al II-lea (1978 -)

La șaisprezece zile după moartea neașteptată a papei Luciani, la 14 octombrie 1978, 114 cardinali au revenit în conclav. Italienii erau tot în minoritate și s-au orientat spre candidaturile lui Siri și Benelli. N-au ajuns la un acord; atitudinea lor aducea certitudinea că viitorul papă nu

Ioan Paul al II-lea
 (Rev. Fabbrica di S.Pietro)

va fi italian. Probabil că, de data aceasta, n-a dat rezultate diplomația pe care Benelli, cu o lună și jumătate în urmă, o pusese în serviciul lui Luciani; prezentându-și propria candidatură, și-a anulat atu-urile. Din această cauză, a devenit imediat plauzibilă candidatura unui cardinal neitalian și anume cea a lui Wojtyła, înaintată de cardinalii germani; prelatul polonez nu era cunoscut de toți electorii. Se spune că un guatemalez, cardinalul Casariego, ar fi întrebat cine ar putea fi acel cardinal care se numea „sticlă”¹⁷⁴ sau cam așa ceva; când au aflat despre cine era vorba, mare parte din membrii colegiului au susținut acea candidatură. Este posibil să fi ieșit la iveală, cu această ocazie, legătura anterioară dintre cardinalul polonez și Opus Dei, prezentă indirect în conclav prin unii membri ai săi, legați de acea asociație spaniolă, considerată încă drept o „evlavioasă uniune”, dar deja o puternică organizație ecleziastică politico-financiară. În acest fel, voturile lui Wojtyła au depășit imediat *quorum*-ul. Fusese nevoie de numai trei zile și de opt tururi de scrutin pentru alegerea unui papă care se arăta a fi tânăr și plin de sănătate, garanție pentru un pontificat îndelungat; poate că și acest amănunt a determinat votul în favoarea sa. Sigur că alegerea unui papă „neitalian” nu a constituit o problemă pentru cardinali și, cu atât mai puțin, pentru cel ales.

Când a ieșit în balconul din Piața Sf. Petru, mulțimea a rămas, fără îndoială, surprinsă și dezorientată în acea seară de 16 octombrie, la anunțarea nu numai a numelui, aproape necunoscut, dar și aflând că nu

era italian; după 455 de ani, de la olandezul Adrian al VI-lea, nici un papă „străin” nu fusese episcop al Romei. Au fost câteva clipe de tăcere, apoi un murmur care s-a transformat treptat în primele aplauze pentru Ioan Paul al II-lea, cum hotărâse să se numească acel cardinal despre care lumea încă nu știa din ce țară vine și care stătea cu mâinile împreunate ca pentru rugăciune, copleșit de emoție; au fost ca niște aplauze de încurajare. Când liniștea s-a așternut peste piață, s-a prezentat ca „venind de departe”, vorbind o limbă italiană corectă, cu rugămintea de a fi corectat dacă greșea un cuvânt; acea manieră de a se prezenta a smuls atunci un ropot de aplauze de entuziasm din partea oamenilor. Că era „fiu al Poloniei” o vor afla mai târziu, dar l-au recunoscut ca „roman” în ziua consacării sale, la 22 octombrie, după cum el însuși ținea să precizeze că devenise.

Copilăria și tinerețea lui Karol Wojtyła, născut la Wadowice, lângă Cracovia, la 18 mai 1920, dintr-un subofițer de carieră care visa să devină scriitor, și dintr-o mamă casnică de care a rămas orfan la numai nouă ani, ne vorbește despre o profundă educație creștină, petrecută între studiul în liceul episcopal, pasiunea pentru sport, pe care va continua s-o cultive, și cea pentru serbările școlare. Prietenii îl numeau Lolus. După terminarea liceului în 1938, se înscrie la facultatea de litere din Cracovia, dar datorită invaziei fasciste trebuie să-și găsească de lucru dacă nu voia să ajungă într-un lagăr de muncă în Germania; reușește să lucreze într-o carieră de piatră și, astfel, a putut continua să studieze, chiar dacă pe ascuns. Își găsește apoi un loc de muncă la întreprinderea chimică Solvay, dar în acei ani de război îi mor tatăl și un frate; singura consolare îi rămân studiul și pasiunea pentru teatru. Nesocotind camuflajul și raziile trupelor SS, pune în scenă împreună cu câțiva colegi diferite spectacole, într-un „Teatru rapsodic” amenajat în casă; Karol este actor și partenera sa este, deseori, o față de optsprezece ani, Regina Reinsensfeld, care, după patruzeci de ani, va veni la Roma ca să-l salute ca papă. Colegii îi dau acum un alt diminutiv, Lolek; rămâne cu ei până în 1943, când se hotărăște să intre la seminar.

La trei ani după aceea, este numit preot într-o Polonie care nu mai este ocupată de naștiți, fiind eliberată de sovietici; poate veni la Roma pentru a-și completa studiile la universitatea *Angelicum*. Călătorește din însărcinarea superiorilor săi în multe țări europene, studiază mai multe limbi, până când se întoarce la Cracovia ca preot paroh la biserica Sf. Florian; nu mai este Lolus, nici măcar Lolek; acum este numit cu dragoste „unchiul” de băieții din parohie și, împreună cu ei, organizează excursii,

în special în munți. Devine un bun schior, dar îi place să coboare și cu canoa pe râurile de munte. Între timp, avansează în ierarhia ecleziastică; în 1953 este profesor la seminarul din Cracovia, apoi la universitatea catolică din Lublin, până când, la numai 38 de ani este numit ajutor de episcop la Cracovia și, apoi, arhiepiscop. Este preferatul lui Wysinsky și colaborează activ la conciliul al II-lea de la Vatican; în 1967, Paul al VI-lea îl numește cardinal paroh la S. Cesario in Palatino.

Între timp, deși se dedică activităților ecleziastice, nu le neglijează nici pe cele artistice. Scrie poezii și o piesă în trei acte, *Prăvălia aurarului*; vine deseori în Italia, printre altele pentru a predica în postul mare la Vatican, și își face timp și pentru sport.

Este văzut înotând în mare și schiind pe zăpezile de la Terminillo. Sunt informații care devin cunoscute după ce Karol Wojtyła devine Ioan Paul al II-lea. Este papa-poet cu cele două culegeri care vor fi traduse în limba italiană sub titlurile *Piatră de lumină* și *Gustul pâinii*; este papa-sportiv, care pune să i se construiască o piscină la Castel Gandolfo, prevăzută și cu trambulină pentru sărituri; este papa-artist, care poate că ar fi jucat cu plăcere în filmul dedicat vieții sale, realizat de Krzysztof Zanussi, destinat să facă înconjurul lumii. Toate acestea creează „personajul” unui „seducător al mulțimilor” așa cum se arată a fi, în ultimă analiză, după o caracterizare făcută de Diego Fabbri.

Aceasta este trăsătura caracteristică a lui Ioan Paul al II-lea, cheia de boltă a personalității sale; este ceea ce reușește să-l facă să treacă peste evenimentele care s-au petrecut în primii 14 ani ai pontificatului său și care sunt, în bună parte, cunoscute de noi toți. De la călătoriile întreprinse, după spusele lui, „pentru a vesti Evanghelia... pentru a-i îmbărbăta pe frații noștri întru credință... pentru a consolida Biserica... pentru a veni în întâmpinarea omului”, la atentatul suferit la 13 mai 1981, cu toată încâlceala intrigilor de spionaj din spatele acestuia; de la evenimentele din IOR¹⁷⁵, legate de falimentul Băncii Ambroziene, la evenimentele din Polonia sa și din Europa răsăriteană, care i-au atras critici pentru caracterul politic „polonez” al unui pontificat caracterizat ca puternic reacționar.

Este un papă care, evident, se află în centrul multor polemici, deseori amintind de cele care l-au dus pe Paul al VI-lea la o izolare hamletiană, dar în fața cărora firea sa pare că s-a menținut netulburată. Netulburat a rămas chiar și în cadrul Bisericii, în fața acuzațiilor aduse de cardinalul Pellegrino de tendințe anticonciliare și a lamentațiilor iezuiților pentru reproșurile făcute Ordinului lor în primăvara lui 1980. Ioan Paul al

II-lea a impus rigoarea disciplinei tocmai pentru a corecta confuziile postconciliare. A reușit, astfel, să rezolve cazul arhiepiscopului conservator Lefebvre, un fel de antipapă, mort în 1991; a îmblânzit Biserica olandeză și a reorganizat-o pe cea ucraineană, prin numirea, în 1983, a primului cardinal din Uniunea Sovietică, înainte chiar de căderea regimului comunist, acolo unde a avut bune rezultate fostul secretar de stat, cardinalul Casaroli, prin Ostpolitik a sa.

De asemenea, în Italia, în timpul campaniei pentru referendumul asupra avortului, acuzat de a se fi amestecat în violarea concordatului dintre statul italian și Sfântul Scaun, el a respins toate acuzațiile considerând că trebuia să intervină de fiecare dată când valorile fundamentale, umane și spirituale ar fi fost amenințate. Astfel, în sensul cel mai larg al noțiunii, s-a pronunțat pentru apărarea unei concepții creștine asupra sexualității și familiei, într-o manieră categorică: „Căsătoria este indisolubilă și irevocabilă; raportul sexual în afara căsătoriei este imoral; comportamentul homosexual este, din punct de vedere moral, lipsit de onestitate; și trebuie să se reafirme dreptul la viață, inclusiv cea a copiilor nou-născuți”.

„Concluzia, în orice caz surprinzătoare, este că, deși Ioan Paul vrea sa meargă împotriva curentului în societate și în privința multor tendințe existente în Biserica postconciliară”, după cum a observat Desmond O’Grady, „pontificatul său a fost mai puțin controversat decât acela al lui Paul al VI-lea”. De fapt, indiscutabil, el apare extrem de hotărât, nu este un Hamlet; dar această menținere fermă pe propriile poziții, precum și faptul că nu ajunge la o înțelegere sau măcar la o confruntare, nu se știe până când va putea fi de folos Bisericii înseși. Doar viitorul ne va putea lămuri printr-o completare a conduitei pontificale a lui Ioan Paul al II-lea.

Ceea ce dorim să subliniem este că Ioan Paul al II-lea, prin participarea, prin autoritatea sa personală, la viața cotidiană a oamenilor, are de partea sa mulțimile care-l aplaudă: „rămâne însă să ne întrebăm dacă o asemenea manieră de a-și îndeplini misiunea, care condiționează instituția”, după cum a notat Benny Lai, „servește realmente în a transforma în consens simpla prezență a maselor în jurul lui Wojtyła”. Și, exact aici, intră în joc „personajul” Ioan Paul al II-lea care a schimbat cu adevărat figura papei, depășind atât simplitatea naivă a papei Luciani, cât și bunătatea vijelioasă a papei Roncalli. Dacă te apropii de el, vezi, înainte de pontif, omul, cel care aceleași obiceiuri ca și tine, ca atunci când salută mulțimea, încheindu-și discursul astfel: „Seara este dată

pentru a dormi, mergeți, deci, să dormiți” sau: „Este ora prânzului. Poftă bună”.

Distanțele nu mai contează: din acest punct de vedere, Polonia însăși, care rămâne, desigur, un punct de referință de neînlăturat al activității sale, trebuie văzută în contra luminii. Nu este „patria” personală, este reflexul tuturor patriilor, după cum încearcă să ne explice papa însuși într-o poezie scrisă în 1979:

Când mă gândesc la „patrie” – mă exprim pe mine însumi, pe urma rădăcinilor mele, este vocea inimii, frontiera secretă care de la mine se întinde spre ceilalți, pentru a-i îmbrățișa pe toți, până la trecutul cel mai îndepărtat al fiecăruia: de aici răsar... când mă gândesc la „patrie” – parcă închizând în mine o comoară. Mă-ntreb cum să fac s-o sporesc, cum să mă lărgesc spațiul pe care ea îl umple.

Cel puțin, așa pare. Și ar putea s-o confirme călătoriile sale, inspirate de o deschidere universală a catolicismului, cu o atenție aparte pentru țările din Lumea a Treia, pentru Africa, pentru America Latină. Cineva ar putea să se întrebe dacă nu motivațiile politice sunt acelea care-l îndeamnă și totuși cu siguranță, prestigiul își are și el importanța lui. Este un impuls spre înainte imprimat propriei sale persoane, o scoatere în evidență a lui însuși, mai înainte de semnificația apostolică a cuvintelor. Și nu este prea clar dacă oamenii, în lume, văd în el purtătorul de cuvânt evanghelic sau șeful unui stat. În orice caz, aspectul politic pare să fie preponderent, în rolul jucat de diferitele Biserici, asupra slujirii Sf. Petru.

La început, distanțele își pierdeau mai mult din importanță în aceste călătorii și în raporturile cu credincioșii. Imaginea pe care pontiful polonez o oferea despre sine era mai internațională, regăsindu-l, în unele comportamente, pe om și un mod tipic al său de a deveni familiar; ca acela, de exemplu, de a folosi genul de pălărie a aceluia pe care urmează să-l întâlnească. Pălăria de munte când vorbea cu „penele negre”¹⁷⁶, „sombbrero”-ul printre mexicanii din Puebla și chiar podoaba din pene multicolore a războinicilor Masai printre kenyenii din Nairobi. Și, mai mult, se lăsa pradă unor gesturi de puști: cânta împreună cu tinerii care veneau să-l viziteze la Castel Gandolfo, acompaniindu-se cu ghitara, și se prindea în horă cu ei în jurul focului de tabără. Și, în sfârșit, încălca protocolul: lua copiii în brațe, îi ridica înspre cer, îi săruta, îi trântea la locul lor în brațele părinților; binecuvânta el în persoană nunta fiicei unui măturător de stradă.

Comportări care au început să lipsească sau, oricum, mai rare o dată cu trecerea anilor, până la intervenția chirurgicală din iulie 1992 pentru

o tumoare „benignă”. Care i-a remodelat, indiscutabil, fizicul, dacă nu și spiritul apostolic, mereu angajat pe toate planurile.

Roma, în orice caz, și Italia au devenit teritoriu de misiune religioasă pentru Ioan Paul al II-lea, care depune o activitate episcopală temeinică, acolo unde capitala Italiei devine pe trei sferturi capitala Lumii a Treia. Și papa continuă să facă vizite prin parohii ca și Paul al VI-lea, mai insistent chiar decât el, conștient că „un secularism devastator”, cum a observat fostul vicar Poletti, „afectează orașul”. Roma are nevoie de o nouă evanghelizare, în care distanțele să fie anulate și pe plan religios, într-o îmbrățișare ecumenică la care să participe și evreii: la 8 februarie 1981, papa primește la biserica S. Carlo ai Catinari o delegație a Sinagogii din Roma condusă de rabinul-șef Elias Toaff. Wojtyła își amintește de măcelărirea evreilor din Cracovia, Toaff de „durerosul trecut al umilințelor îndurate în ghetou”. Este un eveniment definit ca având o importanță istorică pe care Antonello Trombadori, ultimul poet de factura lui Belli, îl evocă într-un sonet intitulat *Râsul lui Elias*:

După ce ți s-a citit predica în latinește
Ai înțeles ce ți-a făcut Wojtyła?
Ca Papă drept și cu mintea ascuțită
N-a făcut deloc la San Carlo o joacă.

A spus: „Mergeți în ghetou la Rabin,
Spuneți-i că peste puțin ajungem în 2000
Și că s-a terminat cu vremea lui Cain,
Ca să ne întâlnească nu trebuie să mai stea la coadă!

Nu se mai văzuse vreodată așa ceva la Catinari!
Toaff a intrat cu pălăria pe cap și cu perciuni,
Râzând în mijlocul demnitarilor săi.

„Așa se face istoria, din evenimente de-astea!”
A spus un preot. Și, din groapă, se aude și Belli:
„Ce face cel care râde? Își arată colții!”

Și, apoi, vizita de răspuns. La 13 aprilie 1986, pentru prima dată un papă intră în sinagoga din Roma: îi numește pe evrei „frații noștri mai mari”. Apare însă pe neașteptate o fisură: Wojtyła, în timpul unei audiențe acordate, miercurea, credincioșilor, în sala aglomerată ca întotdeauna, în august 1989, îi face „necredincioși” pe evrei, ca trădători ai alianței cu Dumnezeu. Și, foarte ciudat, la puțin timp după aceea, apar polemici

asupra mănăstirii carmelitelor din Auschwitz, iar Vaticanul nu vrea să respecte o înțelegere privitoare la mutarea surorilor din lagărul de concentrare nazist; abia în aprilie 1993, papa cere ca mănăstirea să fie părăsită. Nu este însă o decizie luată cu seninătate. Problema lui Ioan-Paul al II-lea este că, încă o dată, la mijloc se află Polonia „sa” și evreii revin în contextul vechilor concepții teologice.

Concepții care par că nu vor să dispară dacă, în 1992, noul vicar al Romei, cardinalul Ruini, nu se arată binevoitor cu evreii; este repusă pe tapet vinovăția lor în răstignirea lui Cristos. În fine, aici este multă ambiguitate.

O dată cu refacerea unei puteri ecleziastice capabile să se strecoare în urzeala de relații a finanțelor internaționale, apare și o papalitate cu o componentă politică puternică, mergând pe o cale dură către o societate internațională plină de nevoi spirituale, cu poziții care, în ultimii ani, par să readucă Biserica de la Roma în situația de a face un mare salt înapoi față de pozițiile conciliului al II-lea de la Vatican. Și, în această operă de restaurație iese în evidență marea importanță a asociației Opus Dei, devenită în 1982 o „demnitate privată”, practic, având autonomie juridică și liber acces la toate funcțiile importante din Biserica de la Roma. Nu este o întâmplare faptul că întemeietorul ei, Josę Maria Escrivá de Balaguer, este beatificat după un conflict fulger asupra „eroismului virtuții”, în timp ce papa Ioan al XXIII-lea aștepta de douăzeci de ani, în „parfumul sfințeniei”. Pentru mulți oameni, beatificarea, la 17 mai 1992, a monseniorului fondator al Opus Dei, dorită cu ardoare de papă, este o confirmare a afinității ideologice dintre Ioan Paul al II-lea și așa-numita „Caracatiță a lui Dumnezeu”, motiv pentru care Pasquino a parodiat rugăciunea *Agnus Dei* astfel:

Opus Dei, care-ai luat
bani de la toată lumea,
fă-ne din ei și nouă parte.

Printre altele, din 1984, directorul oficiului de presă de la Vatican, purtătorul de cuvânt al papei în relația cu mass-media, este un spaniol de la Opus Dei, Joaquin Navarro Valls. Evident, nu este singurul reprezentant al „demnității private” care acționează alături de papă. Această organizație ecleziastico-politică, mai ales, a devenit salvarea finanțelor Vaticanului: datorită ei, a fost eliminat tot ceea ce ar fi putut, în vreun fel, să împiedice IOR, adică banca Vaticanului, care a avut

unele necazuri în 1982 și în 1989 prin crahul Băncii Ambroziene și moartea lui Roberto Calvi. Au fost discreditati funcționari ca monseniorii Donato De Bonis și Paul Marcinkus, dovedindu-se incapabili să gestioneze banii care, din păcate, rămân „un instrument în serviciul Bisericii”, așa cum însuși Marcinkus avea să spună. Aer nou și bani curați; în special în gestionarea aceluia 8 la mie din Irpef¹⁷⁷, o noutate absolută în finanțele Vaticanului.

În sfârșit, în mai 1993, cu ocazia călătoriei sale în Sicilia, Ioan Paul al II-lea are, pe neașteptate o imagine nouă: ia o poziție fermă împotriva mafiei. Este o anatemă care pare, dintr-o dată, că ar reabilita o politică reacționară pe linia misiunii apostolice, recurgând la termenii angajării sociale a Bisericii de la Roma. Ar putea însemna o schimbare de orientare.

Toate acestea rămân în spatele lui Ioan Paul al II-lea care se definește totuși ca o personalitate de mare prestigiu a anilor noștri, foarte adesea pe baza sprijinului efemer al mass-media, unde întotdeauna domnește ambiguitatea, lipsa de sinceritate, dacă nu chiar interese materiale.

Pentru că el cântă, înregistrează discuri și casete, este un textier pentru cântece; face pe ziaristul cu fragmente de predici publicate în toată lumea; este personaj de film și de benzi desenate. Imaginea sa pe piață este prețioasă și aceasta nu face parte din spiritul evanghelic al unui mesaj creștin. În acest sens, sunt semnificative criticile care i s-au adus întotdeauna pentru un anumit comportament de superstar; scriitorul australian, laureat al premiului Nobel, Patrick White, a scos în evidență „teatralismul” său și a întrebat în glumă dacă Ioan Paul al II-lea are „lustragii în elicopterul său”. Aș spune însă că masa de oameni este aceea care dorește să-l vadă așa și s-ar putea, cu timpul, să se ajungă la un „cult al personalității”. Este inutil să ne-o ascundem; și papa Wojtyła s-a complăcut în această imagine, și-a însușit-o la perfecție. Nu înseamnă însă că, în atemporalitatea sa, el să știe să regăsească în sine micuța dimensiune pe care o are anonimul de la ușa de alături. Este un fapt deosebit că-l putem asculta și la telefon: este suficient să se formăm numărul 00.6110.411.613 și vocea înregistrată a lui Ioan Paul II-lea pătrunde în casă prin intermediul receptorului. Minuni ale tehnicii. Într-o zi însă s-ar putea întâmpla să sune la ușă chiar el în persoană.

39. Sf. Anastasius I (399-401)	94
40. Sf. Inocențiu I (401-417)	95
41. Sf. Zosimus (417-418)	98
42. Sf. Bonifaciu I (418-422)	100
43. Sf. Celestin I (422-432)	102
44. Sf. Sixtus al III-lea (432-440)	104
45. Sf. Leon I cel Mare (440-461)	106
46. Sf. Hilarus (461-468)	112
47. Sf. Simplicius (468-483)	115
48. Sf. Felix al III-lea (483-492)	118
49. Sf. Gelasius (492-496)	120
50. Sf. Anastasius al II-lea (496-498)	123
51. Sf. Symachus (498-514)	125
52. Sf. Hormisdas (514-523)	129
53. Sf. Ioan I (523-526)	131
54. Sf. Felix al IV-lea (526-530)	133
55. Bonifaciu al II-lea (530-532)	135
56. Ioan al II-lea (533-535)	136
57. Sf. Agapet I (535-536)	138
58. Sf. Silverius I (536-537)	140
59. Vigilius (537-555)	142
60. Pelagius I (556-561)	147
61. Ioan al III-lea (561-574)	151
62. Benedict I (575-579)	153
63. Pelagius al II-lea (579-590)	153
64. Sf. Grigore I cel Mare (590-604)	155
65. Sabinian (604-606)	164
66. Bonifaciu al III-lea (607)	166
67. Sf. Bonifaciu al IV-lea (608-615)	167
68. Sf. Adeodatus I (615-618)	170
69. Bonifaciu al V-lea (619-625)	171
70. Honorius I (625-638)	172
71. Severinus (640)	176
72. Ioan al IV-lea (640-642)	177
73. Teodor I (642-649)	179
74. Sf. Martin I (649-655)	180
75. Sf. Eugen (654-657)	185
76. Sfântul Vitalianus (657-672)	187
77. Adeodatus al II-lea (672-676)	189
78. Donus (676-678)	190
79. Sf. Agaton (678-681)	191
80. Sf. Leon al II-lea (682-683)	193
81. Sf. Benedict al II-lea (684-685)	194

82. Ioan al V-lea (685-686)	195
83. Conon (686-687)	197
84. Sf. Sergiu I (687-701)	198
85. Ioan al VI-lea (701-705)	202
86. Ioan al VII-lea (705-707)	203
87. Sisinnius (708)	204
88. Constantin (708-715)	205
89. Sf. Grigore al II-lea (715-731)	208
90. Sf. Grigore al III-lea (731-741)	215
91. Sf. Zaharia (741-752)	218
92. Ștefan al II-lea (752-757)	221
93. Sf. Paul I (757-767)	228
94. Ștefan al III-lea (768-772)	230
95. Adrian I (772-795)	235
96. Sf. Leon al III-lea (795-816)	245
97. Ștefan al IV-lea (816-817)	253
98. Sf. Pascal I (817-824)	255
99. Eugen al II-lea (824-827)	260
100. Valentin (827)	263
101. Grigore al IV-lea (827-844)	264
102. Sergiu al II-lea (844-847)	267
103. Sf. Leon al IV-lea (847-855)	270
104. Benedict al III-lea (855-858)	276
105. Sf. Nicolae I cel Mare (858-867)	278
106. Adrian al II-lea (867-872)	286
107. Ioan al VIII-lea (872-882)	290
108. Marinus I (882-884)	296
109. Sf. Adrian al III-lea (884-885)	297
110. Ștefan al V-lea (885-891)	299
111. Formosus (891-896)	301
112. Bonifaciu al VI-lea (896)	304
113. Ștefan al VI-lea (896-897)	305
114. Romanus (897)	308
115. Teodor al II-lea (897)	309
116. Ioan al IX-lea (898-900)	309
117. Benedict al IV-lea (900-903)	312
118. Leon al V-lea (903)	313
119. Sergiu al III-lea (904-911)	313
120. Anastasius al III-lea (911-913)	316
121. Lando (913-914)	317
122. Ioan al X-lea (914-928)	318
123. Leon al VI-lea (928)	322
124. Ștefan al VII-lea (928-931)	323

125. Ioan al XI-lea (931-935)	324
126. Leon al VII-lea (936-939)	326
127. Ștefan al VIII-lea (939-942)	328
128. Marinus al II-lea (942-946)	328
129. Agapet al II-lea (946-955)	329
130. Ioan al XII-lea (955-964)	331
131. Leon al VIII-lea (963-965)	335
132. Benedict al V-lea (964-965)	338
133. Ioan al XIII-lea (965-972)	340
134. Benedict al VI-lea (973-974)	343
135. Benedict al VII-lea (974-983)	345
136. Ioan al XIV-lea (983-984)	347
137. Ioan al XV-lea (985-986)	348
138. Grigore al V-lea (996-999)	351
139. Silvestru al II-lea (999-1003)	355
140. Ioan al XVII-lea (1003)	360
141. Ioan al XVIII-lea (1004-1009)	361
142. Sergiu al IV-lea (1009-1012)	362
143. Benedict al VIII-lea (1012-1024)	363
144. Ioan al XIX-lea (1024-1032)	365
145. Benedict al IX-lea (1032-1044)	367
146. Silvestru al III-lea (1045)	371
147. Benedict al IX-lea (1045)	372
148. Grigore al VI-lea (1045-1046)	372
149. Clement al II-lea (1046-1047)	374
150. Benedict al IX-lea (1047-1048)	375
151. Damasus al II-lea (1048)	376
152. Sf. Leon al IX-lea (1049-1054)	377
153. Victor al II-lea (1055-1057)	381
154. Ștefan al IX-lea (1057-1058)	383
155. Nicolae al II-lea (1059-1061)	384
156. Alexandru al II-lea (1061-1073)	389
157. Sf. Grigore al VII-lea (1073-1085)	392
158. Victor al III-lea (1086-1087)	400
159. Urban al II-lea (1088-1099)	402
160. Pascal al II-lea (1099-1118)	407
161. Gelasius al II-lea (1118-1119)	412
162. Calixt al II-lea (1119-1124)	413
163. Honorius al II-lea (1124-1130)	416
164. Inocențiu al II-lea (1130-1143)	418
165. Celestin al II-lea (1143-1144)	423
166. Lucius al II-lea (1144-1145)	424
167. Eugen al III-lea (1145-1153)	425

168. Anastasius al IV-lea (1153-1154)	428
169. Adrian al IV-lea (1154-1159)	429
170. Alexandru al III-lea (1159-1181)	433
171. Lucius al III-lea (1181-1185)	440
172. Urban al III-lea (1185-1187)	442
173. Grigore al VIII-lea (1187)	444
174. Clement al III-lea (1187-1191)	445
175. Celestin al III-lea (1191-1198)	447
176. Inocențiu al III-lea (1198-1216)	450
177. Honorius al III-lea (1216-1227)	459
178. Grigore al IX-lea (1227-1241)	464
179. Celestin al IV-lea (1241)	469
180. Inocențiu al IV-lea (1243-1254)	471
181. Alexandru al IV-lea (1254-1261)	477
182. Urban al IV-lea (1261-1264)	479
183. Clement al IV-lea (1265-1268)	482
184. Grigore al X-lea (1271-1276)	488
185. Inocențiu al V-lea (1276)	492
186. Adrian al V-lea (1276)	493
187. Ioan al XXI-lea (1276-1277)	495
188. Nicolae al III-lea (1277-1280)	497
189. Martin al IV-lea (1281-1285)	501
190. Honorius al IV-lea (1285-1287)	505
191. Nicolae al IV-lea (1288-1292)	506
192. Sf. Celestin al V-lea (1294)	510
193. Bonifaciu al VIII-lea (1294-1303)	515
194. Benedict al XI-lea (1303-1304)	524
195. Clement al V-lea (1305-1314)	527
196. Ioan al XXII-lea (1316-1334)	532
197. Benedict al XII-lea (1334-1342)	538
198. Clement al VI-lea (1342-1352)	540
199. Inocențiu al VI-lea (1352-1362)	544
200. Urban al V-lea (1362-1370)	547
201. Grigore al XI-lea (1370-1378)	552
202. Urban al VI-lea (1378-1389)	556
203. Bonifaciu al IX-lea (1389-1404)	560
204. Inocențiu al VII-lea (1404-1406)	564
205. Grigore al XII-lea (1406-1415)	567
206. Martin al V-lea (1417-1431)	574
207. Eugen al IV-lea (1431-1447)	579
208. Nicolae al V-lea (1447-1455)	585
209. Calixt al III-lea (1455-1458)	589
210. Pius al II-lea (1458-1464)	592

211. Paul al II-lea (1464-1471)	598
212. Sixtus al IV-lea (1471-1484)	602
213. Inocențiu al VIII-lea (1484-1492)	608
214. Alexandru al VI-lea (1492-1503)	612
215. Pius al III-lea (1503)	620
216. Iuliu al II-lea (1503-1513)	622
217. Leon al X-lea (1513-1521)	626
218. Adrian al VI-lea (1522-1523)	633
219. Clement al VII-lea (1523-1534)	638
220. Paul al III-lea (1534-1549)	643
221. Iuliu al III-lea (1550-1555)	649
222. Marcellus al II-lea (1555)	653
223. Paul al IV-lea (1555-1559)	654
224. Pius al IV-lea (1559-1565)	660
225. Sf. Pius al V-lea (1566-1572)	666
226. Grigore al XIII-lea (1572-1585)	671
227. Sixtus al V-lea (1585-1590)	675
228. Urban al VII-lea (1590)	681
229. Grigore al XIV-lea (1590-1591)	682
230. Inocențiu al IX-lea (1591)	683
231. Clement al VIII-lea (1592-1605)	684
232. Leon al XI-lea (1605)	689
233. Paul al V-lea (1605-1621)	690
234. Grigore al XV-lea (1621-1623)	695
235. Urban al VIII-lea (1623-1644)	697
236. Inocențiu al X-lea (1644-1655)	704
237. Alexandru al VII-lea (1655-1667)	710
238. Clement al IX-lea (1667-1669)	716
239. Clement al X-lea (1670-1676)	720
240. Inocențiu al XI-lea (1676-1689)	722
241. Alexandru al VIII-lea (1689-1691)	728
242. Inocențiu al XII-lea (1691-1700)	731
243. Clement al XI-lea (1700-1721)	735
244. Inocențiu al XIII-lea (1721-1724)	739
245. Benedict al XIII-lea (1724-1730)	741
246. Clement al XII-lea (1730-1740)	745
247. Benedict al XIV-lea (1740-1758)	749
248. Clement al XIII-lea (1758-1769)	756
249. Clement al XIV-lea (1769-1774)	759
250. Pius al VI-lea (1775-1799)	764
251. Pius al VII-lea (1800-1823)	770
252. Leon al XII-lea (1823-1829)	776
253. Pius al VIII-lea (1829-1830)	781

254. Grigore al XVI-lea (1831-1846)	783
255. Pius al IX-lea (1846-1878)	790
256. Leon al XIII-lea (1878-1903)	798
257. Sf. Pius al X-lea (1903-1914)	806
258. Benedict al XV-lea (1914-1922)	811
259. Pius al XI-lea (1922-1939)	814
260. Pius al XII-lea (1939-1958)	820
261. Ioan al XXIII-lea (1958-1963)	828
262. Paul al VI-lea (1963-1978)	834
263. Ioan Paul I (1978)	841
264. Ioan Paul al II-lea (1978)	844
Note	853
Apendice	863
Bibliografie	878